

Ma(n)gától értetődő

A kortárs magyar képregény

BAYER ANTAL

Magyarországon a képregény sosem tartozott a megbecsült művészeti ágak közé, és bár a rendszer-váltás feloldotta a korábbi kimondatlan tilalmakat, a mélyen beépült előítéletek nehezen múlnak. 1990 után viszonylag sok nemzetközileg ismert mű került az újság-árusokhoz, ami – más tényezők mellett – hozzájárult az addig gyakorlatilag monopolhelyzetet élvező, hagyományosan főként irodalmi művek adaptációjában gondolkodó hazai alkotók térvesztéséhez. A képregénykedvelők azonban jól jártak, hiszen bővült a választék. Igaz, a képregénypiac kialakulásának ebben a kezdeti szakaszában főként a szórakoztató zsánerek legnevesebb francia-belga és amerikai képviselőit ismerhették meg.

Mivel témánk nem a piaci helyzet alakulásának mélyebb elemzése, megelégszünk azzal a kissé leegyszerűsítő állítással, hogy ma Magyarországon képregénykészítésből nem hogy megélni nem lehet, de még kiegészítő jövedelemforrásnak sem valami jó üzlet. Ritka kivételt képeznek a külföldi piacokra dolgozó rajzoló, akiknek profi munkáját nagynevű kiadók is honorálják, valamint a képregényt vagy inkább a képregényes stílust az alkalmazott grafika különböző területein – reklám, videojáték, oktatási anyagok – művelő illusztrátorok.

A mostoha körülményeknek van azonban egy pozitív hozadéka, ez pedig a teljes alkotói szabadság, mind a vizualitás, mind a témaválasztás terén. Mivel nincsenek kiadói, megrendelői kényszerek – a magyar képregények túlnyomó többsége ma szerzői kiadásban, korlátozott példányszámban jelenik meg –, tulajdonképpen mindenki azt csinálja, amit akar, azokat a trendeket követi, amelyek megtetszenek neki. Így aztán „magyar stílusról” aligha lehet beszélni. Egyszerre vannak jelen a hazai képregényes szcénában a hagyományokat továbbél-tetők, az amerikai mainstreamen, főleg szuperhősös comicson felnőtt nemzedék tagjai, a nálunk is villámgyorsan terjedő távol-keleti manga többé-kevésbé pontos követői és a graphic novel, avagy szerzői (önéletrajzi, dokumentarista, önkifejező) képregény művelői. Külön csoportot képeznek továbbá a képzőművészetek irányából átlátogató, a képregényt formai kísérletezéseik egyik terepének tekintő művészek.

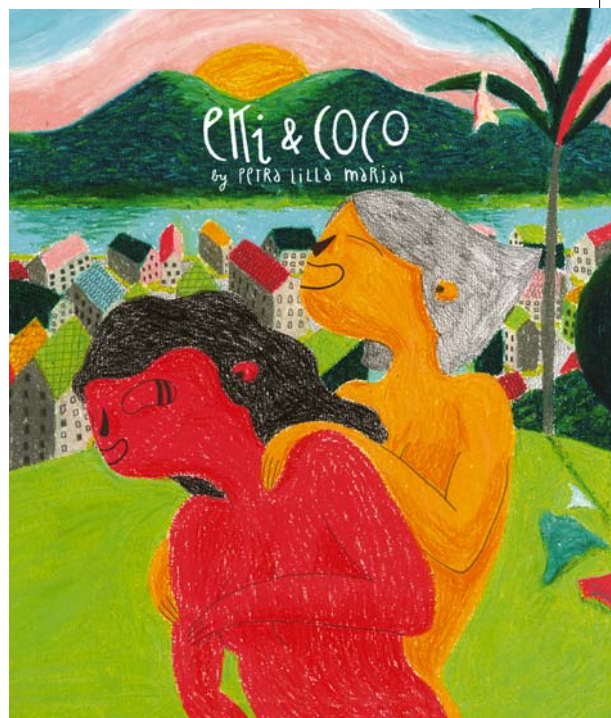
Az 1957–1992 közötti időszakban a leginkább az 50-es, 60-as években Magyarországon is kapható francia Vaillant (később Pif-Gadget) képregényeiből vettek ihletet és alakították ki egyedi stílusukat ma már klasszikusnak tekintett rajzolóink, Zórád Ernő, Korcsmáros Pál, Sebők Imre és Dargay Attila. A nagy elődöknek ma is vannak követőik, elsősorban a mai napig aktív Fazekas Attila és Hauli József, de a fiatalok közül is sokan említik őket példaképeik között.

A képregénybörzéken legnépszerűbbnek bizonyuló

kiadványok jól mutatják, hogy 1989 óta a legtöbb rajongó számára az első képregényes élményt a *Pókember* jelentette, így nem csoda, hogy sokan próbálkoznak valamelyik kedvenc szuperhősrajzolójuk utánzásával. Mivel a mangahullám még mindig a legfrissebb hatás, amely a hazai alkotókat érte, érthető, hogy ennek az iskolának a követőit a legfiatalabbak között találjuk.

Bár messze nem Art Spiegelman volt az első, aki szerzőiséget vitt a képregénybe, tagadhatatlan, hogy Amerikában kevés közvetlen előképe volt a Mausnak, és művének nemzetközi sikere erősebben hatott Magyarországon is, mint a korábbi francia vagy olasz „rajzolt regények”. Erre építhetett aztán Marjane Satrapi *Persepolis* és a Paul Auster műve alapján készült *Tükörváros*, Scott McCloud könnyed hangvételű elméleti munkái pedig sokaknak segítettek bátorságot meríteni a képregénykészítéshez. Az önszerveződő képregényes közösségeknek, a rendszeres szakmai találkozóknak és a közös munkáknak köszönhetően az egyes iskolák kölcsönhatásai néha érdekes keveredéseket is produkálnak.

Valamennyi felsorolt stílusnak és iskolának vannak ügyes magyar művelői, de két alapvető probléma nehezíti a fejlődésüket. Az egyik a publikációs lehetőségek hiánya: mivel a piac alig létezik, tulajdonképpen csak akkor készítenek képregényt, amikor van rá kedvük

MARJAI PETRA LILLA:
Eki & Coco, 2015

és idejük. Ebből következően alig akad olyan alkotó, aki akár csak évente heti egy oldalnyi saját képregényt tudna készíteni. A másik gond abban rejlik, hogy a rajzolók karakteralkotóként, történetmesélőként kevésbé képzetek, nehezen találánák rá témákra – vagy egy olyan író társra, akivel kiegészíthetnék egymást.

A fentiekből következik, hogy míg képregényrajzolóink képzettségét elismerik, és egyre többen kapnak külföldi felkérést – például *Futaki Attila*, *Farkas Lajos*, *Tondora Judit*, *Garisa Zsolt* –, a saját művek közül csak kevés jut el odáig, hogy akár csak egy alternatív nemzetközi antológiába is bekerüljön. A következőkben néhány olyan alkotót sorolok fel, akik a nehéz helyzet ellenére már meg tudták mutatni egyediségüket, és akik meghatározhatják a mai magyar képregényt.

Az elsősorban illusztrátorként ismert *Baranyai András* a *Piroska* és a *farkas* szöveg nélküli adaptációjával tűnt fel, majd a *Roham* magazinnak készített néhány forma-

ORAVECZ GERGELY:
Blossza, 2010

CSORDÁS DÁNIEL:
Idő kérdése, 2015

LAKATOS ISTVÁN:
Csudálatos Show, 2015

bontó képregényt. Munkái rokonságot mutatnak Chris Ware úttörő kísérleteivel, ugyanakkor rendszeresen visszautalnak egy közös kelet-európai élményanyagra is. *Csordás Dániel* először a *Wan2* számára készített képregényeivel hívta fel magára a figyelmet, megjelent önálló kötete is (*Nocturne*, 2008), de főként önéletrajzi ihletésű képregényblogjának köszönheti ismertségét. Markáns, letisztult vonalvezetése kiváló példa a képregényrajzolás gazdaságos jellegére.

Felvidéki Miklós már fiatalon díjat nyert a luzerni Fumetto fesztiválon, az ArtComix pályázaton pedig első helyezést ért el. Azon ritka hazai szerzők közé tartozik, akiknek már több önálló kötete is van (*A fiú, akit Zsuzsinak hívtak*, 2008; *Némajáték*, 2011; *Papp Laci, London olimpiai bajnoka*, 2012), valamint több saját fanzinszerű kiadványt is megjelentetett. Képregényes műveltsége rendkívüli, egészen egyedi, modern stílust alakított ki.

A Magyar Képregény Akadémia 2004-es megalakulásakor kezdett aktívan képregényeket készíteni a főként animációs rendezőként dolgozó *Fritz Zoltán*, aki hamar

bebizonyította, hogy különösen a képregényes rögtönzésekben van otthon. Rendszeresen szervez Comic Jam improvizációkat, többek közt a Sziget Fesztiválon és külföldi rendezvényeken is. A Filmvilágban és a *Nevem Senkiben* megjelent képsorait nemrég adta ki *Fritz Strips* címen.

Hegedűs Márton a magyar graphic novel első prominens képviselőjeként üdvözölték a kritikusok, amikor 2012-ben megjelent *Slusszkulcs Klán* című, közel 200 oldalas kötete. Gyermekebetegsége ellenére mindenképpen fontos mű, egyedi hangulatával utat mutathat más alkotóknak is.

Az önéletrajzi ihletésű képregény sokáig szinte teljesen hiányzott a hazai palettáról. *Koska Zoltán* 17 éves korában indította el *Firka Comics* című, akkor még házi nyomtatón előállított sorozatát, amelyben természetes félnépszerűségét leküzdve egyre őszintébben vallott (főleg alkotói) önmagáról, miközben egyre bátrabban fedezte fel a képregény formai lehetőségeit. Újabb történetmeselési technikákkal kísérletezik, immár többnyire a fikció világában.

A meglehetősen sokoldalú *Lakatos István* legtöbbször gyermekirodalmi szerzőként és illusztrátorként tartják nyilván, de először képregényalkotóként vált ismertté a Műútban és a Pinkhellben megjelent, Alfabéta-díjat nyert munkáival, és népszerűnek bizonyult önálló kötete, a 2010-ben megjelent *Lencsilány* is. Egyéni stílusa talán leginkább az angolszász meseillusztrációk világából merít.

Madarász Gergely *Majomdarálója* a webcomic világából indult, majd a Műútnak köszönhetően nyomtatásban is

mangákat, képregényeinek elolvasása után megértjük, az ő esetében szó sincs utánzásról, hanem egy nagyon egyedi ötvözetéről, amelyben felismerhetők a hagyományos és modernebb európai stílusjegyek is. Különleges alkotó abban is, hogy rövid, főként antológiákban fellelhető műveihez bátran választ szokatlan témákat, amelyekről sokan azt gondolnák, nem alkalmasak képregényes megvalósításra, ebben a dokumentarista jellegű képregény egyik hazai képviselőjének is tekinthetjük a 5Panels alkotócsoporthoz tartozó tagját.

Oravecz Gergely 2010-ben mintegy önmagával kötött fogadásként 123 napon keresztül elkészített egy-egy képsort napi élményeiről, gondolatairól. A *Blossza* webcomic hamar népszerűvé vált, kritikai elismerések sorát is begyűjtötte, 2015-ben pedig végre nyomtatásban is megjelent. A képregényalkotók között ritka módon kritikusként is aktív Oravecz a Tükörvárost és Eddie Campbell munkáit említi fő ihletforrásként.

Sárdi Katalin is azon alkotók közé tartozik, akik nagyon fiatalon hívták fel magukra a figyelmet. Skiccszerű, mégis magabiztos rajztudásról

FILMSTRIP 50 - Lucy

írta és rajzolta: Fritz Zoltán

megjelent. Rajzstílusában, de főleg humorával a néhai Kretén magazinnal emlékeztet, azon belül is a slusszpoénokat tudatosan kerülő, abszurd képregényeket alkotó francia Edikára. De csak emlékeztet – Madarász agyműködése teljesen egyedi.

A magyar képregény nem bővelkedik női alkotókban (bár amatőr szinten sok lány készít és jelentet is meg manga stílusú köteteket). Üde kivétel *Marjai Petra Lilla*, aki belgiumi egyetemi tanulmányai lezárásaként készítette el *Eki & Coco* című, angol nyelvű képregényét. Bár a művön kicsit érződik a diplomamunka jelleg, mindenképpen figyelemreméltó mind a tabuknak fittyet hányó témaválasztás, mind a legmodernebb francia trendekbe illeszkedő megvalósítás. Reméljük, idővel magyarul is megjelenik a munkája, és újabbak is következnek majd a fanzinos szcénában különösen aktív alkotótól.

Ha vannak tudatosan építkező képregényalkotók Magyarországon, *Molnár Gábor* mindenképpen közéjük tartozik. Noha első ránézésre kiderül, hogy kedveli a

tanúskodó, egészen egyedi színvilággal rendelkező képregényeit már most sokan kedvelik. Egyelőre leginkább a rövid, íróársakkal közösen készített képregényeit tartom a legjobbaknak, hosszabb munkáiban, így az önálló kötetben megjelent *Lacrimosában* a bravúros grafikai megoldások alól még hiányzik az erőteljesebb történetmeselés.

A street art felől jutott el a képregényhez *Stark Attila*, *Kulo City* című kötetében sajátosan keveredik a két rokonvilág. A *Roham* magazin egyik legaktívabb alkotója volt, majd a *Csizmás kandúr* szöveg nélküli feldolgozásával bizonyította, hogy remekül tudja alkalmazni a képregény formanyelvét.

A fenti lista természetesen önkényes, és mivel szerencsére alkotói kedvben nincs hiány, még hosszasan sorolhatnánk azokat a fiatal szerzőket, akik nagyon szívesen készítenek, készítenének képregényt – még ha a szélesebb nyilvánosságra kevés is a reményük. A magyar képregény jelenleg főként mikrokozmoszként létezik, de aki csak kicsit is érdeklődik iránta, igazi kincseket fedezhet fel. Erre talán a legjobb alkalom a 2005 óta évenként megrendezett Budapesti Nemzetközi Képregényfesztivál, amelynek idén is a Dürer kert ad otthont, május 8-án. Érdemes benézni.

FRITZ ZOLTÁN:
Filmstrip, 2014